

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Fulya TÜRK*
Abbas TÜRNÜKLÜ**

Özet

Bu araştırmanın amacı; yapıcı ve barışçıl bir çatışma çözme yolu olan akran arabuluculuğun lise öğrencilerinin çatışmaları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu çalışma, Denizli ili merkezinde yer alan bir lisede yürütülmüştür. Araştırma kapsamında dokuzuncu sınıf öğrencilerinden 27 kişi, on oturumluk akran arabuluculuk eğitimini almışlardır. Daha sonra eğitim alan akran arabulucular, arkadaşlarının yaşadıkları çatışmalarda onlara arabuluculuk desteğini vermişlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, akran arabulucuların arabuluculuk oturumlarında kullandıkları arabuluculuk formlarından yararlanılmıştır. Araştırma süresince 39 öğrenci çatışması akran arabuluculuk yardımıyla çözülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde, lise öğrencilerinin arabuluculuğa yansıyan çatışma konularında çıkar çatışmalarının ön plana çıktığı, bunu ise sözel şiddet ve ilişki-iletişim çatışmalarının izlediği görülmektedir. 39 öğrenci çatışmasının % 97,5'i bir anlaşma ile sonuçlanırken, % 2,5'inde anlaşma sağlanamamıştır. Bu sonuçlara bakıldığında akran arabuluculuğun lise öğrencilerinin çatışmalarını yapıcı biçimde çözmelerinde etkili bir yol olduğu ifade edilebilir.

***Anahtar Sözcükler:** Akran arabuluculuk, çatışma çözme, okulda şiddet, lise öğrencileri*

A Research on The Effect of Peer Mediation Training on Conflicts of High School Students

Abstract

The aim of the research is to examine the effects of peer mediation training which is a constructive and peaceful way for conflict resolution on high school students. The study was conducted in a high school at Denizli. As a part of the research, 27 students from ninth grades received a 10-hour-training session on peer mediation. After the training process, students who have received peer mediation,

---

* Dr. Gaziantep Şahinbey Sena Büyükkonuk Ortaokulu Psikolojik Danışmanı (Yazarın Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlamış olduğu doktora tezinden hazırlanmıştır). fulyaturk@gmail.com.

** Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü. abbasturnuklu@gmail.com.

tried to help their friends solve their problems with peer mediation. As a data collection method, mediation forms which peer mediators used during mediation sessions were used. 39 student conflicts were resolved by peer mediation. When research findings were examined, it was figured out that interest conflicts are the highest conflict subject among high school students' conflicts. Verbal violence and relation-communication conflicts are other following important conflict subjects. Of the 39 student conflicts, 97 % resulted in agreement and 2.5% in non-agreement. These results indicate that peer mediation is an effective way to constructively resolve high school student conflicts.

Keywords: *Peer mediation, conflict resolution, violence in school, high school students*

1. GİRİŞ

Okul ortamında öğrencilerin istenmeyen davranışlarının başında kuşkusuz şiddet olayları gelmektedir. Öğrencilerin okul içi, okul dışı ve çevresinde birbirlerine uyguladıkları fiziksel, sözel veya psikolojik şiddet öğrencilerin okulda kendilerini güvenli, mutlu ve huzurlu hissetmelerine engel olmaktadır. Bunun yanı sıra hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum ve davranışlar geliştirmelerine neden olabilmekte ve öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir. Hâlbuki okul, öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebildikleri, mutlu oldukları, yaratıcılıklarının geliştiği, yeni bilgi ve becerilerle donandıkları güvenli bir ortam olmalıdır. Bu özelliklerin biri ya da birkaçı okulda bulunmadığında okulun tam olarak amaçlarına ulaştığını söylemek mümkün görünmemektedir. Okulda yaşanan şiddet olayları sadece öğrencilerin fiziksel ve sözel olarak zarar görmesine neden olmamaktadır. Bunun yanında şiddet olaylarına dahil olan veya olmayan tüm öğrencilerin okula bağlılıklarında azalma olmasına neden olmaktadır (Hart ve Gunty, 2007). Ayrıca öğretme ve öğrenme sürecini olumsuz etkilemekte ve okul idaresinin, öğretmenlerin ve öğrencilerin zamanının ve enerjilerinin çoğunu okulda yaşanan kişiler arası çatışmaların çözülmesi için harcanmasına neden olmaktadır (Lane ve McWhirter, 1992; Johnson, Johnson, 1996). Tüm bu olumsuz etkiler de okulun iklimi ve atmosferine zarar vermektedir. Hâlbuki okul temel olarak öğrencilerin kendilerini güvende hissedebilecekleri bir yerdir.

Okul öğrencilere kozmopolit bir yapı sunar. Öğrencilerin ev ve aile yaşamlarındaki biricikliğinin sona ermesi okulda başlamaktadır. Çünkü okul, farklılıkların bir araya gelip kaynaştığı ve bütünleştiği bir yerdir. İşte tam da bu nedenle okullarda farklı tür ve şiddette kişiler arası çatışmalarla karşılaşmak doğal ve kaçınılmazdır. Farklı öğrencileri rastgele olarak bir araya getirip her hafta 5 gün günde 6-8 saat birlikte geçirmeleri istendiğinde, öğrenciler arası çatışmalara da hazırlıklı olmak gerekmektedir. öğrenciler

yaşadıkları anlaşmazlıkları yapıcı ve barışçıl olarak yönettikleri takdirde anlaşmazlıkların sorun çözme ve diğer öğrencilere ilişkin empati becerilerinin gelişmesine neden olurken, yıkıcı yönetildiği takdirde öğrencilerin hem akademik hem de sosyal ve duygusal açıdan olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Farklı geçmiş, deneyim, aile yapısı, etnik köken, dil, din, mezheplerden gelen ve farklı istek, çıkar, hedef, amaç ve tercihleri olan öğrencilerin bir arada yaşama ve öğrenme süreçleri zaman zaman sancılı olabilmektedir. Aynı zaman ve mekânı paylaşan farklı insanların birlikteliklerinin çatışmalara neden olması kaçınılmaz görünmektedir. Bu nedenle okulların öğrencilerin kişiler arası çatışmalarına karşı hazırlıklı olması, kişiler arası çatışmaları yapıcı, barışçıl ve onarıcı yollarla çözebilen, farklılıkları tolere edebilen bir yapıya sahip olması öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi açısından çok önemlidir.

Okulda kişiler arası çatışma yaşayan bir öğrencinin iki seçeneği vardır: Ya çatışmasını kendi bildiği yollarla (kaçınma, güç kullanma, çatışmasını müzakere etme gibi) çözecektir ya da bir yetişkinin müdahalesini isteyerek onun çatışmayla ilgili hüküm vermesini bekleyecektir. Bu ikisi arasında ise akran arabuluculuk vardır (Sellman, 2011). Okulda yaşanan şiddet olaylarının azaltılmasında ve önlenmesinde sıklıkla kullanılan öğrencilere yönelik uygulamalardan biri **akran arabuluculuktur**. Akran arabuluculuk, arabulucu olarak bilinen tarafsız ve üçüncü bir kişinin iki ya da daha fazla kişinin çatışmalarını müzakere etmede onlara yardım ettiği yapılandırılmış bir süreçtir (Johnson ve Johnson, 1995). Bu süreçte akran arabuluculuk eğitimi almış bir akran arabulucu çatışma yaşayan tarafların birbirlerini dinlemelerine ve anlamalarına yardım eder. Akran arabuluculuk çatışma yaşayan kişilerin sorunlarını müzakere edebilmelerini kolaylaştıran bir süreçtir (Johnson ve Johnson, 1995). Çatışan tarafların kendilerini, isteklerini, duygularını ifade etme imkânı sağlayan, ortak ve yapıcı çözüm seçenekleri üretmelerine yardım eden, her iki taraf için de adil, eşit ve barışçıl bir sonuca varmalarına olanak sağlayan sistemli, yapılandırılmış bir süreç olan akran arabuluculuk, öğrencilerin şiddete başvurmadan da sorunlarını ve çatışmalarını çözebilmelerini sağlar. Bu nedenle son derece önemlidir. Çünkü şiddete başvurmadan da kendini ifade edebilme, çatışmalarını çözebilme, yetişkinlerin denetimine gereksinim duymadan yapıcı yollarla kişiler arası çatışmalarını çözme öğrencilerin sosyal ve duygusal olarak gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Akran arabuluculuk modeli öğrencilerin şiddete karşı ellerini güçlendirir, onlara farklı bakış açıları ve çözüm yolları kazandırır, yaşam becerilerinin gelişmesine yardım eder. Öğrenciler kendi anlaşmazlıklarını yine kendileri çözerken, hem anlaşmazlıklara karşı psikolojik dayanıklılıkları artacak, hem de

özdüzenleme, özyönetim, özdenetim, empati, sorunları başkalarının penceresinden görebilme, çözüm seçeneği üretebilme, adil olma ve karar verme gibi kişisel becerileri geliştirecektir. Tüm bu nedenlerle şiddetin karşısında durabilecek, onu azaltabilecek ve önleyebilecek etkili bir model olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışmaları üzerindeki etkisini incelemektir. Arabulucu olarak yetişen öğrencilerin yönetmiş oldukları anlaşmazlıkların sonuçlarının yer aldığı arabuluculuk formları kullanılarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- a. Hangi tür çatışmalar akran arabuluculuk sürecine yansımaktadır?
- b. Arabuluculuk için gelen, çatışan taraflar ve arabulucuların cinsiyet dağılımları nedir?
- c. Lise öğrencileri hangi çatışma konularında arabuluculuğa başvurmaktadır?
- d. Arabuluculuk sürecine yansıyan öğrenci çatışmaları nasıl sonuçlanmaktadır?
- e. Arabuluculuğa yansıyan öğrenci çatışmalarının anlaşmayla sonuçlanma oranı nedir?
- f. Lise öğrencileri arabuluculuk sürecinde ne tür anlaşmalar yapmaktadırlar?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Bu araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli ili merkezinde yer alan bir lisede yürütülmüştür. Akran arabuluculuk eğitiminin uygulanmasından önce, akran arabulucuların seçimi yapılmıştır. Akran arabuluculuk, bireylerin yaşadıkları kişiler arası çatışmaları yapıcı biçimde çözmek için akranlarından yardımı aldıkları bir süreçtir. Arabuluculukta en önemli noktalardan biri arkadaşlarının arabulucuya güven duyması ve bir arabulucu olarak çatışmaları çözmeye o kişiyi tercih etmesidir (Johnson ve Johnson. 1995; Bodine, Crawford ve Schrupf. 2002,). Bu nedenle araştırma grubunun oluşturulmasında bu nokta esas alınmıştır. Öğrencilere ve öğretmenlere sosyometri uygulanarak çatışmalarını çözerken kendilerine

yardım etmesini istedikleri öğrenciler belirlenmiştir. Her sınıftan altı öğrenci olmak üzere toplam beş sınıftan 30 öğrenci akran arabulucu olarak seçilmiştir. Öğrencilerin sürece katılmaya gönüllü olmalarının ardından akran arabuluculuk eğitimi başlamıştır. Eğitim sürecinde üç öğrenci çeşitli nedenlerle (derslerini olumsuz etkileyeceği düşüncesi, akran arabulucu olmanın kendisi için uygun olmadığı inancı, ailenin istememesi gibi) eğitim programından ayrılmışlardır. Böylece dokuzuncu sınıf öğrencilerinden 27 kişi (13 kız, 14 erkek) akran arabulucu olarak eğitilmiştir.

2.2 Süreç

Araştırma sürecinde öncelikle akran arabuluculuk eğitim programı geliştirilmiştir. Eğitim programını hazırlamadan önce, ilgili literatür incelenerek (Johnson ve Johnson, 1995; Schrupf, Crawford, Bodine, 2002; Taştan, 2006; Türnüklü ve diğerleri, 2009) akran arabuluculuk eğitim programları gözden geçirilmiştir. Akran arabuluculuk programlarında farklı içerikler kullanılabilse de temelde dört temanın var olması gerekmektedir. Bu dört temel konu şunlardır: çatışmanın anlaşılması, iletişim becerileri, öfke yönetimi becerileri, müzakere ve arabuluculuk becerileridir (Türnüklü, 2006). Geliştirilen eğitim programlarının amaçları ve kazandırılan beceriler karşılaştırılmıştır. Böylece akran arabuluculuk eğitim programının kazandırılması gereken temel beceriler saptanmış ve eğitim programının dört temel becerisi oluşturulmuştur. Bunlar; çatışma kavramına ilişkin bilgi edinilmesi, iletişim becerileri, öfke kontrolü becerileri, son olarak da müzakere ve arabuluculuk becerileridir. Eğitim programı bu dört tema çerçevesinde yapılandırılarak 10 oturum olarak hazırlanmıştır. Her bir oturum iki ders saati olmak üzere toplam 20 saatlik bir eğitim programı geliştirilmiştir. Eğitim programı, akran arabulucu olan öğrencilerin çatışma yaşayan arkadaşlarının sorunlarını müzakere etmelerini kolaylaştırmaya yönelik temel becerileri kazanmaları amaçlanmıştır.

Araştırmanın eğitim programının uygulama süreci 2010-2011 eğitim-öğretim yılı ekim ayında başlamıştır. Haftada iki kez olmak üzere öğrencilerin ders programı da dikkate alınarak okul idaresiyle birlikte planlama yapılmıştır. Bazı haftalarda çeşitli nedenlerle (sınavlar, törenler gibi) tek oturum uygulanmıştır. Bu nedenle eğitim programının uygulaması sekiz hafta sürmüştür. Eğitim programının son oturumunda öğrencilerin de önerileri doğrultusunda kendileri sınıf arkadaşlarına arabuluculuğu tanıtıcı bir çalışma yapmışlardır. Öğrenciler bu noktada serbest bırakılmıştır. Öğrencilerden bazıları sunu hazırlamayı uygun görürken bazıları drama yöntemiyle arabuluculuğu anlatmayı tercih etmiştir. Bilgilendirme çalışmalarının ardından akran arabulucular akranlarının gerçek çatışmalarında arabuluculuk yapmaya başlamışlardır. Arabuluculuk

yapabilmeleri için okulda uygun bir oda hazırlanmıştır. Arabuluculuk odası olarak kullanılan yerde öğrenciler çatışma yaşayan arkadaşlarına arabuluculuk yapmaktadırlar. Arabuluculuk formunu okulun psikolojik danışmanından alarak doldurmuş ve tekrar ona teslim etmişlerdir.

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışmaları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni akran arabuluculuk eğitimi iken; bağımlı değişkeni ise arabuluculuk toplantılarının sonucudur. Buna ek olarak akran arabulucu öğrencilerin seçiminde sosyometri tekniği kullanılmıştır. Sosyometri en genel tanımıyla belli kriterler dikkate alındığında kimlerin kimleri kabul veya reddettiğinin sayısal olarak belirlenmesidir. Moreno tarafından geliştirilen bu tekniğin özellikleri arasında bir grubun olması, seçme işlemi için kriterler belirlenmesi, sorulan sorunun tüm grup üyeleri tarafından anlaşılması, grup üyelerinin seçme ve reddetmede özgür olmaları, seçme işleminin gizlilik içinde yapılması ve son olarak elde edilen sonuçların grubun yeniden yapılandırılması için kullanılması gerekmektedir (Dökmen, 1987).

Akran arabulucu ve çatışan tarafların arabuluculuk oturumlarında kullandıkları arabuluculuk formları iki amaçla kullanılmaktadır. Birinci olarak, çatışan tarafların adları, çatışmanın tarihi, çatışmanın ortaya çıktığı yer, çatışmanın konusu, arabuluculuğa yönlendirme kanalları, çatışmanın çözümüne ilişkin anlaşma durumu gibi bilgiler yer almaktadır. Bu bilgileri dolduran arabulucu, arabuluculuğun sonunda bu formu hem kendisi imzalayarak hem de çatışan taraflara imzalatarak anlaşmanın resmileştirilmesini sağlamaktadır. İkinci olarak ise, akran arabulucunun arabuluculuk oturumunda arabuluculuk basamaklarını takip etmesini kolaylaştırmak amacıyla çatışan taraflara arabuluculuğa ilişkin verilen bilgiler ve sorular yer almaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada arabuluculuk formlarından elde edilen veriler kullanılmıştır. Arabuluculuk formlarında yer alan kız ve erkek öğrencilerin arabuluculuk sayısı, çatışan tarafların cinsiyete göre dağılımı, çatışan taraf sayısına göre dağılımı, çatışmaların ortaya çıktığı yerler, arabuluculuğa yönlendirme kanalları, arabuluculuğun anlaşmayla sonuçlanma oranı nicel veriler olduğu için frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Ayrıca ki-kare testi kullanılarak frekanslar karşılaştırılmıştır. Bunun yanında çatışma konuları ve anlaşma içerikleri nitel veriler olduğu için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde Johnson ve diğerleri (1996) tarafından geliştirilen model esas alınmıştır. Buna göre öncelikle bütün arabuluculuk formları içeriklerinin

anlaşılması için okunmuştur. Daha sonra her bir form yanıtların kategorize edilebilmesi için tekrar okunmuştur. Bundan sonra her bir kategori daha genel kategorilerle birleştirilmiştir. Son olarak ise, genel kategorilerin belirlenmesinin ardından her bir formdaki yanıtlar belirlenerek uygun kategorilere yerleştirilmiştir. Öğrencilerin yanıtlarının tümü araştırmacı tarafından iki hafta arayla iki kez okunmuş ve kodlanmıştır. İki kodlama arasındaki güvenilirlik ise % 94.5 olarak saptanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin 39 çatışmasına arabuluculuk yapılmıştır. Öncelikle arabuluculuk formlarından akran arabulucuların cinsiyetlerine göre yaptıkları arabuluculuk sayıları ele alınmıştır. Buna göre çatışan öğrencilerin % 56.5'i kız arabulucu tercih ederken, %43.5'i erkek arabulucunun çatışmalarını çözme sürecinde onlara yardım etmelerini istemiştir. Çatışan öğrenciler tarafından tercih edilen arabulucuların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan analizde öğrencilerin seçtikleri arabulucuların cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı $X^2(1, N = 39) = 0.641 p > 0.05$ saptanmıştır. Buna göre, çatışan öğrencilerin bir çatışma durumunda onlara yardım edecek arkadaşlarında cinsiyeti dikkate almadıkları ifade edilebilir. İkinci olarak akran arabuluculuğa yansıyan çatışmalardaki taraf sayısı incelenmiştir. Akran arabuluculuk oturumlarına yansıyan öğrenci çatışmalarının 23'ünün (% 59.0) iki taraf arasında gerçekleştirildiği görülmektedir. Üç öğrenci arasında olan çatışmaların sayısı 10'dur (% 26.0). Dört ve daha fazla öğrenci arasında yaşanan çatışmaların arabuluculuk oturumlarında ele alınma sayısı ise 6'dır (%15). Buna göre akran arabuluculuk oturumlarına yansıyan öğrenci çatışmalarının daha çok iki öğrenci arasında yaşandığı söylenebilir.

Arabuluculuk oturumlarına yansıyan öğrenci çatışmaların tarafların cinsiyetleri bakımında karşılaştırıldığında bir başka deyişle çatışma türleri ele alındığında kız öğrenciler arasındaki çatışma sayısı 22'dir (%56.4). Erkek öğrenciler arasında çatışma sayısı 5 'tir (%12.8). Kız ve erkek öğrenciler arasında yaşanan çatışma sayısı ise 12' dir (%30.8). Buna göre akran arabuluculuk oturumlarına yansıyan öğrenci çatışmalarının daha çok kız öğrencilerin anlaşmazlıklarını arabuluculuğa taşıdığı söylenebilir. Arabuluculuk sürecine yansıyan öğrenci çatışmalarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizde çatışmaların cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği $X^2(2, N = 39) = 11.23 p < 0.05$ saptanmıştır. Bir başka bulgu ise, akran arabuluculuk oturumlarına yansıyan öğrenci çatışmalarının

ortaya çıktığı yerlerin dağılımı incelendiğinde çatışmaların % 64'ünün sınıfta ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre çatışmaların daha çok sınıf ortamında gerçekleştiği ifade edilebilir. Daha az olarak ise koridorda (%12.9) ve okul dışı ortamlarda (%10.2) ortaya çıkıp okul ortamına yansıdığı söylenebilir. Arabuluculuğa başvurma sürecinde öğrencilerin kullandıkları yönlendirme kanalları ise ayrıca incelenmiş ve çatışan tarafların 19'u (%48.8) kendilerinin bu yardımı almaya geldikleri saptanmıştır. Bunun yanında çatışan öğrencilerin arkadaşlarının da, tarafları akran arabuluculuğa % 35.9 oranında yönlendirdikleri görülmektedir. Çatışmalarda 4'ü psikolojik danışman, 2'si akran arabulucular tarafından akran arabuluculuk sürecine yönlendirilmişlerdir. Tüm bu bilgilerden hareketle çatışan öğrencilerin kendi istekleri ve bilgileri doğrultusunda akran arabuluculuk yardımından faydalandıkları ifade edilebilir.

Akran arabuluculuğa gelerek kişiler arası çatışmalarını çözen öğrencilerin arabuluculuğa yansıyan çatışma konuları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Arabuluculuğa Yansıyan Öğrenci Çatışmalarının Konusu

Çatışmaların Konusu	F	%
Fiziksel Şiddet	1. Saç Çekme	2 5.2
	2. El Şakası Yapma	3 7.6
	Toplam	5 12.8
Sözel Şiddet	1. Alay etme	5 12.9
	2. Aşağılayıcı/kötü sözler söyleme	4 10.2
	3. Kötü şakalar yapma	1 2.5
	Toplam	10 25.6
Çıkar Çatışmaları	1. Eşyalarını izinsiz kullanma/zarar verme	5 12.9
	2. Oyunun kurallarına uymama/oyunu bozma	2 5.2
	3. Ödevle ilgili anlaşmazlıklar	2 5.2
	4. Ortak arkadaşları paylaşmama	3 7.7
	5. Kopya çekme	1 2.5
	6. Sıraya ilişkin anlaşmazlıklar	1 2.5
Toplam	14 36	
İlişki ve İletişim Çatışmaları	1. Yanlış anlama	4 10.3
	2. Sorumluluklarını yerine getirmeme	4 10.3
	3. Birbirini kızdırma	1 2.5
	4. Birbirine müdahale etme/karışma	1 2.5
Toplam	10 25.6	
TOPLAM	39 100	

Tablo 1 incelendiğinde, 14 (% 36) öğrenci çatışmasının konusunun *çıkar çatışmaları* olduğu görülmektedir. Çıkar çatışmalarının içinde en yüksek oran ise *eşyaları izinsiz kullanma /zarar verme* (%12.9) öne

çıkılmaktadır. Öğrencilerin önemli bir diğer çıkar çatışma konusu da ortak arkadaşları paylaşamama (% 7.7) dir. Akran arabuluculuk sürecine yansıyan çatışmalardan 10'u (%25.6) *sözel şiddet* nedeniyle ortaya çıkmıştır. Sözel şiddet kategorisindeki en önemli çatışma konusu ise *alay etmedir* (%12.9). Öğrenci çatışmalarında bir diğer kategori ise *ilişki ve iletişim çatışmalarıdır*. Konusu ilişki ve iletişim çatışması olan 10 (%25.6) çatışma akran arabuluculuk oturumlarında ele alınmıştır. İlişki ve iletişim çatışmaları kategorisinde öne çıkan çatışma konuları ise *yanlış anlama* (%10.3) ve *sorumluluklarını yerine getirmemedir* (%10.3). Akran arabuluculuk oturumlarında ele alınan en az kategori ise *fiziksel şiddettir*. 5 öğrenci çatışmasının konusu *saç çekme* ve *el şakası yapma* (%12.8) gibi fiziksel şiddet öğeleri içermektedir.

Akran arabuluculuk sürecine yansıyan çatışmaların konularına bakıldığında öğrencilerin daha çok çıkar çatışmaları yaşadıkları, buna karşın sözel şiddet, ilişki ve iletişim çatışmalarının da çatışmalarında önemli bir yer tuttuğu ifade edilebilir.

Çatışan öğrencilerin çatışmalarını yapıcı ve onarıcı yollarla çözmek için başvurdukları 39 arabuluculuk oturumunun anlaşmayla sonuçlanma oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Arabuluculuk Oturumlarının Anlaşmayla Sonuçlanma Oranı

Anlaşma Sonucu	F	%	X^2	SD	P
Evet	38	97.5	35.10	1	$p < 0.01$ Fark anlamlı
Hayır	1	2.5			
Toplam	39	100			

Akran arabuluculuk oturumlarında ele alınan 39 öğrenci çatışmasının % 97.5'nin anlaşma ile sonuçlandığı, %2.5'inin ise anlaşma ile sonuçlanmadığı görülmektedir. Çatışmaların anlaşmayla sonuçlanması bakımından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı $X^2(1, N = 39) = 35.10, p < 0.05$ saptanmıştır. Buna göre, öğrenciler bir sorun çözme yöntemi olarak akran arabuluculuğunu seçtiği takdirde, arabuluculuğun öğrencilerin çatışmalarını yapıcı ve barışçıl yollarla çözmelerinde etkili bir yöntem olduğu ifade edilebilir.

Çatışan öğrenciler arabuluculuk oturumu sonrasında çatıştıkları arkadaşlarıyla bir anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmaların içerikleri ise Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Anlaşma İçerikleri

Anlaşma İçerikleri	F	%
1. Olumsuz davranışı yapmamaya/tekrar etmemeye söz verme	18	47
2. Daha iyi iletişim ve ilişki kurma	5	13
3. Sorunu müzakere ederek anlaşmaya varma.	9	24
4. Özür dileme	5	13
5. Kaçınma/konuşmama	1	3
TOPLAM	38	100

Tablo 3 incelendiğinde çatışan öğrencilerin akran arabuluculuk oturumları sonucunda vardıkları anlaşmaların içeriklerinden 18'i (%47) *olumsuz davranışı yapmamaya/tekrar etmemeye söz verme* kategorisidir. Bir diğer kategori olan *sorunu müzakere ederek anlaşmaya varma* % 24 oranında anlaşma içerikleri arasında yer almaktadır. *Daha iyi iletişim ve ilişki kurma* ve *özür dileme* gibi yapıcı anlaşma içerikleri % 13 oranında yer almaktadır. *Kaçınma/konuşmama* kategorisi ise 1 çatışmanın anlaşma içeriğini oluşturmaktadır.

Akran arabuluculuk sürecine yansıyan çatışmaların anlaşma içerikleri incelendiğinde olumlu ve yapıcı çatışma çözme yollarının % 97 oranında tercih edildiği görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle akran arabuluculuğun lise öğrencilerinin çatışmalarını yapıcı, onarıcı ve barışçıl yollarla çözmelerinde etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

4.TARTIŞMA

Akran arabuluculuk formu yoluyla elde edilen bilgiler incelendiğinde çatışan öğrencilerin kendilerinin çatışmasına yardım edecek akran arabulucuyu seçerken cinsiyetini dikkate almadıkları, öğrenci çatışmalarının daha çok iki taraf arasında yaşandığı ve daha çok kız öğrencilerle kız öğrenciler arasında yaşandığı tespit edilmiştir. Buna ek

olarak ğrenci çatışmaların daha çok sınıf ortamında yaşandığı, çatışan öğrencilerin büyük oranda kendilerinin akran arabuluculuk yardımını tercih ettikleri görülmektedir. 39 ğrenci çatışmasına arabuluculuk yapılmış ve bu çatışmaların konusu incelendiğinde daha çok çıkar çatışmaları olduğu saptanmıştır. 39 ğrenci çatışmasında anlaşma oranı % 97.5'tir. Bu anlaşma içerikleri incelendiğinde ise, en çok tercih edilen anlaşma türünün olumsuz davranışı yapmamaya söz verme olduğu görülmektedir. Akran arabuluculuk formlarının analizlerinden de anlaşılacağı üzere akran arabuluculuğun ğrenci çatışmalarını yapıcı biçimde çözmede ve müzakere sürecini kullanmada etkili bir yöntem olduğu görülmektedir.

Akran arabuluculuk sürecinin arabuluculuk formları yoluyla değerlendirildiği araştırmalar incelendiğinde akran arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin gerçek ğrenci çatışmalarını çözmede etkili bir yöntem olduğunu gösteren çalışmalar yer almaktadır. Araki (1990) okullarda anlaşmazlık çözümü projesinde iki yıl süren akran arabuluculuk uygulamalarında 136 ğrenci atışması akran arabuluculuğa yansımıştır ve arabuluculuğun başarı oranı %91.9'dur. Bir başka çalışmada Johnson ve Johnson (2001) 17 araştırmanın sonuçlarını değerlendirdikleri geniş çaplı çalışmalarında çatışma kaynaklarının okulun bulunduğu bölgeye göre değiştiğini ve tüm okullarda akran arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin yapıcı çatışma çözme yollarını ve uzlaşmayı daha fazla kullandıklarını ortaya koymuşlardır. Meta-analitik bir çalışma olan Burbell ve arkadaşlarının (2003) araştırmasında 4327 akran arabuluculuk uygulamasının başarı oranının % 93 olduğu saptanmıştır. Yine akran arabuluculuk formlarının analiziyle elde edilen sonuçların ortaya konuğu Smith ve arkadaşlarının (2002) araştırmasında 194 ğrenci atışması arabuluculuk süreciyle çözümlenmiştir ve uygulamaların başarı oranı % 91 olarak saptanmıştır.

Johnson ve arkadaşlarının (1996) alışmalarında 323 ğrenci atışması akran arabuluculuk yoluyla zlmştir ve bu çatışmaların yapıcı bir anlaşmayla sonuçlanma oranı % 84'tür. Carruthers ve Sweeney (1996) atışma çözme ve akran arabuluculuk eğitim programlarını değerlendirdikleri çalışmalarında eğitim programlarının anlaşmaya varma oranının % 80 ile % 95 oranında değiştiğini ortaya koymuşlardır. Bu anlamda da akran arabuluculuk eğitim programlarının başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer biçimde, Lupton-Smith ve Carruthers (1996)  farklı kademedede yer alan okullarda uygulanan akran arabuluculuk eğitim programlarının etkisini değerlendirmiş ve her bir okulda arabuluculuk uygulamalarının başarı oranlarını tespit etmişlerdir. Buna göre iki yıllık süreçte uygulanan akran arabuluculuk uygulamalarının başarı oranları

ilkokulda % 97, ortaokulda % 98 ve lisede % 95'tir. Tüm bu sonuçlar akran arabuluculuk uygulamalarının okuldaki gerçek öğrenci çatışmalarında etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka araştırmada Hart ve Gunty (1997) akran arabuluculuk eğitim programının etkisini inceledikleri çalışmada iki yıllık süreçte 450 öğrenci çatışması akran arabuluculuk yoluyla çözümlenmiştir ve bu arabuluculuk uygulamalarının başarı oranı % 97'dir. Bu araştırmaların yanı sıra birçok araştırmada da (Kinasewitz, 1996; Tolson ve McDonald, 1992; Bell ve arkadaşları, 2000; Thompson, 1996; Cigainero, 2009; Johnson ve arkadaşları, 1995) akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarını çözmede etkili bir yol olduğu ifade edilmektedir.

Türnüklü ve arkadaşları (2009) yaptıkları çalışmada çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitiminin etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada akran arabuluculuk formları incelendiğinde 444 öğrenci çatışmasının akran arabuluculuk yoluyla çözüldüğü ve % 98 oranında anlaşma sağlandığı saptanmıştır. Yine aynı araştırmada çatışmaların konusuna bakıldığında çatışmaların % 21'inin çıkar çatışmaları olduğu görülmektedir. Bir başka çalışmada Gülkökan (2011) akran arabuluculuğun ilköğretim öğrencilerinin anlaşmazlıkları üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu araştırmada 102 öğrenci çatışmasının akran arabuluculuk yoluyla çözüldüğü ve akran arabuluculuğun anlaşmayla sonuçlanma oranının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya konmuştur. Akran arabuluculuk formlarının değerlendirildiği ve lise öğrencilerinin çatışmalarında akran arabuluculuğun etkisinin incelendiği çalışmada Türnüklü ve arkadaşları (2010), 253 öğrenci çatışmasında arabuluculuk yapıldığını ve bu sürecin başarı oranının % 94.9 olduğunu saptamışlardır.

Akran arabuluculuk eğitiminin ve uygulamalarının öğrencilerin gerçek çatışmalarını yapıcı yollarla çözmesine ilişkin akran arabuluculuk formlarının içerik analizini içeren ilgili literatür incelendiğinde akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarını yapıcı yollarla çözebildiği, yapıcı anlaşma oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Araki, T.C. (1990). Dispute Management in the Schools. **Mediation Quartely**,8.1.51-62
- Bell, K.S.,Coleman, K.J., Anderson, A., Whelan, P.J. (2000). The Effectiveness Of Peer Mediation In A Low-Ses Rural Elementary School. **Psychology in the Schools**,37(6). 505-516.
- Bodine, J.R.,Crawford, K.D., Schrupf, F. (2002). **Creating the Peaceable School: A Comprehensive Program for Teaching Conflict Resolution**. Ilionis: Research Pres.

- Burrell, N., Ziber, C.S., Allen, M. (2003). Evaluating Peer Mediation Outcomes in Educational Settings: A Meta-Analytic Review. **Conflict Resolution Quarterly**, 21, 1. 7-26.
- Cigainero, L. (2009). The Effectiveness Of Peer Mediation On Reducing Middle School Violence And Negative Behaviors. Unpublished Doctoral Thesis. University of Phoenix.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi İle Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 20 (1), 183-207.
- Gülkokan, Y. (2011). Akran Arabuluculuk Eğitiminin İlköğretim Öğrenci Anlaşmazlıkları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitimi Bilimleri Enstitüsü.
- Hart, J., Gunty, M. (1997). The Impact of A Peer Mediation Program On An Elementary School Environment. **Peace&Change**, 22, 1. 76-92
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., Mithcell, J., Cotten, B., Harris, D., Louison, S. (1996). Effectiveness of Conflict Managers in an Inner-City Elementary School. **Journal Of Educational Research**. 89 (5), 280-286.
- Johnson, W.D., Johnson, T.R. (1995). **Teaching Students To Be Peacemakers**. Edina, MN: Interaction Book Co.
- Johnson, W.D., Johnson, R. (2001). Teaching Students To Be Peacemakers: A Meta-Analysis. Research Reports. The Annual Meeting of the American Educational Research Association. (Seattle WA. 10-14 April 2001)
- Kinasewitz, M.T. (1996). Reducing Aggression in a High School Setting Through a Conflict Resolution and Peer Mediation Program. Unpublished Doctoral Thesis. Nova Southeastern University.
- Lane, P. S., & McWhirter, J. (1992). A peer mediation model: Conflict resolution for elementary and middle school children. **Elementary School Guidance & Counseling**. (27), 15-24.
- Lupton-Smith, H. S., & Carruthers, W. L. (1996). Conflict Resolution As Peer Mediation Programs: Experiences in Three Middle Schools. **Intervention in School and Clinic**, 36(2), 94-100.
- Sellman, E. (2011) Peer Mediation Services for Conflict Resolution in Schools: What transformations in activity characterise successful implementation? **British Educational Research Journal**, 37(1), 45-60.
- Smith, W.S., Daunic, P.A., Miller, D.M., Robinson, R.T. (2002). Conflict Resolution and Peer Mediation in Middle Schools:

- Extending the Process and Outcome Knowledge Base. **The Journal of Social Psychology**, 142(5). 567- 586.
- Sweeney, B., & Carruthers, W. L. (1996). Conflict Resolution: An Examination of The Research Literature and A Model for Program Evaluation. **School Counselor**, 44.(1).5-14.
- Taştan, N.(2006). **Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tolson, E., R., McDonald, S. (1992). Peer mediation among high school students: A test of Effectiveness. **Social Work in Education**, 14(2), 86-94.
- Thompson, S. M. (1996). Peer mediation: A peaceful solution. **School Counselor**, 44 (2), 151-155.
- Türnüklü, A. (2006). **Sınıf ve Okul Disiplinine Çağdaş Bir Yaklaşım: Onarıcı Disiplin**. Ankara: Ekinoks
- Türnüklü , A.; Kaçmaz, T.; İki, E.; Balcı, F.(2009). **Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı**. Ankara: Maya Akademi.
- Türnüklü, A., Kaçmaz, T., Gürler, S., Şevkin, B., Türk, F., Kalender, A., Zengin, F. (2009). Helping students resolve their conflict through conflict resolution and peer mediation training. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 1. 639–647.
- Türnüklü, A., Kaçmaz, T., Sünbül, D., Ergül, H. (2010). Effects of Conflict Resolution and Peer Mediation Training in a Turkish High School. **Australian Journal of Guidance & Counselling**. 20. 69-80.